

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

M. Antonij Maioragij|| Orationes|| Et Praefa-||tiones

Majoragio, Marcantonio

Monasterii VWestphal., 1599

VD16 ZV 10313

XVI. De modo proficiendi in Eloquentia, atque in studiis optimarum
artium, ad luuenes Mediolan.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68843)

DE MODO PRO-
FICIENDI IN ELOQVEN-
tia, atq; in studijs bonarum ar-
tium, ad Iuuenes Me-
diolanenseis.

ORATIO XVI.

A Nimaduerti, Iuuenes, omne studium vestrum,
omnem curam atq; diligentiam, qua summa
in literis uti soletis, ed spectare potissimum, ut per has,
quibus assidue fideliterq; incumbitis, ingenuas artes,
vobis expolitam dicendi facultatem, qui vel maximus
doctrinarum fructus est, aliquando comparetis. Itaq;
cum de Senatorij ordinis sententia Rhetoricam ar-
tem, qua vobis omnium maxime placere atque cor-
di esse videtur, ex hoc loco profiteri decreuerim, su-
peruacaneum omnino, neque satis opportunum existi-
maui, coram vobis eam, ut certe dignissima est, laudi-
bus in caelum ferre: cum praesertim omne vno eam ore
pradicent, & ceterarum artium reginam atq; domi-
nam appellent: ne fortasse vestrum aliquis id mihi me-
rito possit obicere, quod olim Sophista cuidam Laceda-
monius Antalcidas obiecisse dicitur, qui cum eum ro-
gasset, ut a se conscriptam orationem audiret, & per-
cunctan-

cunctanti, quodnam esset eius orationis argumentum, respōdisset, Herculis encomiū: Quis (inquit Axi alcidæ) illum vituperat? Quasi stultum prorsus atq; inane sit ea re laudanda frustra tempus consumere, quam omnes egregiam atq; præstantem esse confitentur. Quare mihi potius in eo laborandum & inuigilandum est censui, ut viam atque rationem aliquam vobis apererem, quæ magnam vobis facultatem & eloquentiam acquirere possitis, quam ut Artem hanc dicendi, quæ probatur ab omnibus, & ad quam sponte vestra vobis incitatos esse video, laudare contenderem. Quæ res licet ardua supra modum atque difficilis esse videatur, ut quis ad optatissimum eloquentiæ cūmen perueniat, &

Virg. 6.
Aeneid.

pauci quos equus amavit

Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus, id assequi potuerint: non tamen ideo desperandum, aut animo deficiendum est: verum illud semper animo uendum, atq; cogitandum: Nihil tam arduum aut difficile reperiri posse, quò facile virtus inflammata non aspiret: neq; quicquam tam altè positum à natura, quò studium & amor eniti non possit. Est enim (ut ait Plinius) aliquid certè perfecta Eloquentia: neq; ad eam peruenire natura humani ingenij prohibet: quod si non contingat: altiùs tamen ibunt, qui ad summa nitentur. Omnibus enim in rebus ita natura comparauit, ut quæ in quoque genere præstantissima atque honorificentissima sunt, ea maximas etiam secum annexas difficultates habeant. Sed animi fortitudo atque constantia nullam omnino difficultatem pertimescit: quæ

In Procem.
lib. 1. insti.
Orator.

potius ipsius honestatis atque gloria causa, qua virtutis amplissima premia sunt, quemuis durum atque immensum laborem subire non recusat. Est igitur hac in adolescente prima atque maxima proficiendi ratio, si persuasum habuerit, nihil in omni disciplinarum genere tam esse obscurum, nihil tam reconditum, nihil tam admirabile, quod non possit hominum intelligentia facile percipi, & illustrari, ingenij acumine penetrari, studio atque industria superari. Si spem animo conceperit, fore, ut aliquando suo labore, doctrinarum arcem & eloquentia summam obtineat, ut aliquando pter osque sui ordinis homines, longè infra se positos, leto atque alacri animo despiciat. Nihil enim est, quod iuueni tant opere noceat, nihil quod ab ingenuis disciplinis magis retrahat quam ad summam eruditionem euadendi diffidentia, hæc pestis ingeniorum est, hæc fortem & audentem animum infringit, hæc discendi cupiditatem atque ardorem restinguit, hæc omnes animi vires debilitat, hæc denique non tantum remissum in studijs & frigidum, sed etiam prorsus negligentem atque inertem reddit. At contrà quem non erigit haud dubia spes proposita? quem non incendit honor certus? quem non inflammat aperta dignitas? quos animi impetus, quas flammæ, quos ardores ad discendum non commouent, ad opes, ad gloriam, maxima atque certissima premia? Concipienda igitur animo spes optima: certo credendum est, Nihil esse volenti difficile: non dubitandum est, Animum hominis, quicquid sibi imperavit, obtinere. Nam qui sunt hac mente præditi, iã id

discr

disciplinas patentem sibi viam & planam munientem, ut nihil sit omnino, quod discendi gratia non agerentur. Quamuis ego vobis, optimi Iuvenes, non agram aliquam aut molestam proficiendi rationem proponere, sed ea patefacere, quantum ferat facultas mea, constitui, quibus diligentissime conseruati, quisque vestrum ad optabilem eam, quam queritis, maximè gloriosam eloquentia summam poterit difficilius peruenire. Neque enim discendi cupidus tam labor à disciplinis absterret, quam aperta discendi ratio allicit atque inuitat ad laborem. Sed nemo vestrū existimet, me noua quædam, aut ante hanc diem inaudita præcepta vobis afferre. Quid enim minus attinet, quam regiam (quam appellam) munientem, obscuras aliquas aut angustas, & nondum planè tritas semitas inuestigare? Sunt igitur hæc præcepta nostra iam olim peruulgata, & præcelsis atque in conspectu omnium posita; quæ licet eiusmodi sint, (quod mihi magnopere mirandum esse videtur) pauci tamen admodum aduertere illa atque obseruare solent. Tria sunt enim sola, quæ non discipulorum tantum atque eloquentem hominem, sed etiam disciplinarum omnium peritissimū, diligenter obseruata, possunt efficere: quorum primum ac præcipuum est Audire, alterum Legere, tertium Scribere. Quæ sunt ita inter se connexa atque colligata, ut nullo modo rectè diuelli aut separari possint: sed quædam ternarii numeri, quem sapientes maximè celebrant, perfectiorem atque diuinitatem præ se ferre videantur. Non enim quicquam rectè poteris vnquã scribere, nisi

raprius audieris atque legeris: neque ad eruditionem
 & eloquentiam comparandam tibi frequens auditio
 atque lectio multum proderit, nisi multum etiam scri-
 ptitaris. De his igitur tribus dum aliqua sigillatim di-
 sputo, quaeso vos, sicuti hactenus fecistis, diligenter at-
 tendite. Est enim Audiendi sensus (ut de hac primum
 parte loquamur) ideo nobis à natura datus, quemad-
 modum sapientissimi viri censuerunt, ut per ingenuas
 ac liberales disciplinas, quas audiendo percipimus, pra-
 dentiam nobis summam acquiramus. Solus enim om-
 nium sensuum auditus ad animi institutionem, multa-
 rumque rerum perceptionem plurimum confert: quo-
 fit, ut (quemadmodum libro de Sensu tradit Aristote-
 les) capti oculis, & ab ipsis usque natalibus caeci pruden-
 tiores fieri possint, quam qui surdi, mutique nati sunt:
 quoniam auribus longè magis ad prudentiam & scien-
 tiam, quam oculis adiuuamur. Id adeò licet inde co-
 gnoscere, quòd etiam, cum in disciplinis multum pro-
 fecerimus, res tamen omnes longè nobis clariores &
 apertiores audiendofunt, quam legendo. Non enim
 sine causa tantopere fuit illa semper viua vox ab anti-
 quis laudata, quoniam ipsa docentis oratio, disciplina-
 rum & artium quasi vita est. Licet enim (ait Fa-
 bius) satis exemplorum ad imitandum ex lectione sup-
 peditet: tamen viua illa (ut dicitur) vox alit plenius,
 praecipueque praeceptoris. Nam licet acriora sint, aut
 etiam doctiora, qua legas: alius tamen in animo se-
 dent, qua pronuntiatio, vultus, habitus, gestus et-
 iam dicentis adfigit. Quod etiam magnus ille nostrae
 Religionis interpret Hieronymus his verbis compro-
 bat:

Inst. Orat.
 lib. 2. ca. 2.

bat : Habet nescio quid latentis energia viua
 & in aures discipuli, de doctōris ore transfusa
 rtius sonat. Hoc illud certè est, quod iucundissimus
 rator Isocrates Demonicum suum ad libenter audi-
 endum adhortatur : quippe qui praeclare intelligens
 adolescenti ac iuueni, nihil vtilius esse posse, quam
 plurimum in audiendis bonarum artium Professō-
 bus opera atque temporis collocet. Hoc enim modico
 cile fit, vt qua professores ipsi diuturno studio, pluri-
 mo labore, multis vigilijs perceperint, ea tempore
 quasi momento, modica attentione, nulla difficultate
 discant, qui diligenter audire voluerint. Ergo prima
 sit illi, qui summam adipisci doctrinam concupiscit,
 audiendi cura, qua tantopere delectatur, vt nihil ei
 potius aut antiquius habere videatur : vt cum erant
 tum aliquem audire professorem facultas datur, non
 quaquam in legendo potius aut scribendo consumere
 otium velit. Longè enim vtilius, à sapientissimis
 ris audire, quam legere aut scribere, iuuentuti sem-
 per iudicatum fuit : cum praesertim multi dentur
 legendi atque scribendi studia relictus : audiendi
 rō docti Professoris non perpetuò sese offerat occasio.
 Quod nisi praestantissimus & acutissimus omnium Phi-
 losophus Aristoteles, hanc audiendi consuetudinem
 rum earum omnium, quae ad studia pertinent, vtilissi-
 mam esse censuisset, non sanè Platonem illum diuini
 annos viginti perpetuos ita audiuisset, vt ne vnam con-
 dem interim eius lectionem, nisi grauissimis obstruc-
 negocijs, praetermitteret. Iam verò satis ex historia
 constat, nullum eorum, qui in aliquo doctrinae genere

clarissimi fuerunt, non audiendi fuisse studiosissimum. Quis enim ignorat, Platonem ipsum, Pythagoram, Democritum, Anaxagoram, innumerabilesque alios, maximè diuersas atque distantes regiones non alia de causa peragrasse, nisi ut varios disciplinarum praeceptores audirent? Quid, quod Euclides Socraticus audiendi tantostagrasse desiderio perhibetur, ut eius rei gratia capitis etiam periculum adire sapissimè non dubitaret? Cum enim Athenienses decreto suo cauissent, ut Megarensium ciuium nemo pedem Athenas inferre auderet, alioquin ea res illi homini capitalis esset, erant enim Athenienses odio Megarensium maiorem in modum accensi: tamen Euclides, Megaris natus, qui ante id decretum frequenter esse Athenis, et audire Socratem consueuerat, postquam decretum esse factum audiuit, sub noctem, priusquam ad uesperasceret, tunica longa muliebri indutus, et pallio versicolore amictus, velato capite è domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat, ut vel noctis aliquo tempore consiliorum sermonumque eius fieret particeps: rursumque sublucem millia passuum paulo amplius viginti eadem veste illa tectus redibat. O miram hominis constantiam! O discendi ardorem incredibilem! Quantum enim illud sciendi desiderium fuisse putandum est, quod hominem domi suae nobilem a quiete nocturna, à domesticis penetibus, à tam longinquo loco, lectionis vnius audiendae gratia ad pestem ac perniciem ante oculos positam traheret! Quis est hoc nostro tempore, qui, non dicam, aggreditur alia audeat,

sed

sed qui longioris pauld itineris laborem suscipere vellet, aut antelucano tempore surgere, vt ad Professorem aliquem, quamuis celeberrimum & eruditissimum audiendum accedat? Itaq; minimè profectio mirandum, si nulli Platones, nulli Aristoteles, nulli Euclides hoc nostro tempore reperiuntur. Illi enim audire gratia totum penè terrarum orbem peragrabant: et etiã eos, quos domi habemus, eruditos homines audire nolumus. Illi non sex tantum aut octo annos, sed etiam viginti plerunq; doctorem eundem audiebant: nos viginti lectiones audiuerimus, etiam Professorem ipsum à nobis superatum esse existimamus. Illic periculum adire, modò memoria dignum aliquid didicissent, non recusabant: nos ne presentes quidem, cum doctorum hominum lectionibus intersumus, adire curamus; sed interim aut nugamur, aut amare peregrinamur, aut, quod longè peius est, audientibus obstrepimus, & ipsos praeceptores conturbamus. At longè aliter adolescentiam instituendam sapientissimus vir Pythagoras censuit; qui nullo modo fieri possent, vt quis eruditionem aliquam acquireret, nisi prius audire didicisset. Itaq; statim ab initio adolescenti, qui se ad discendum obtulerant, tacere & audire precipiebat, non vno quidem aut altero die, sed longo tempore: nullus enim apud eum minus, quam bonum nium tacuit: is autem qui tacebat, quae dicebantur alijs, audiebat, & intra tempus illud tacendi audire didicisset, *Ἀκροῦχος*, quasi ad audiendum accommodatus vocabatur. Ast vbi res didicerant omnium diffinitas, tacere, & audire: tum verba facere & ter-

terrogare, quæq; audissent, scribere, & quæ ipsi opinarentur, expromere potestas erat. Quam certè Pythagoræ consuetudinem licet in ea parte aliqui non magnopere laudent, quod tandiu tacere iuvenes assue faceret: in eo tamen omnes ad vnum consentiunt, omnium rerum audiendi rationem vtilissimam esse. Quod cum ita sit, ad ea semper attentissimè sunt aures inclinanda, quæ vtiliter & honestè dicuntur: ne quid eorum, quod nobis aliquo modo vsui esse possunt, pereat aut decidat: imitandaq; est M. Antonij illius disertissimi diligentia, qui de sua audiendi ratione prædicat illud egregium: Nihil à se vnquam auditum, quod quidem memoratu dignum esset, quod non animo suo penitus insedisset. At nos (si Dÿs placet) longè diligentius circulatorum cantiones, & mimorum et holorum scurriles ineptias, quàm doctissimorum hominum grauissimas disputationes audimus. Quin etiam ad scholas si quando nobis in mentem venit accedere, non ad eas discendi causa, sed tanquam ad theatrum, & ludorum spectacula, gratia tantum voluptatis accedimus: cum sapientum virorum præceptum sit, vt non aliter ad audiendum, quàm ad sacrum quoddam conuiuium, placido & quieto animo proficiscamur, & doctrina, qui vnus suauissimus pastus est, animum nutriamus. Quæ in re nos apes imitari iubent, quæ ex omni florum genere, quæ sibi ad mel & ceram conficiendam vsui esse possunt, diligenter & accuratè decerpunt, quæ verò sunt inutilia, derelinquunt: ita nos, quæ nostram eruditionem aliqua ex parte possunt augere, debemus ea summa cum attentione notare: quæ verò non satis

Cic. 2. de Orat.

Isocrat. ad Demonic.

vtiliter à preceptore memorantur, ea prætermittunt,
 neq; vnquam ab auditione sine aliquo fructu redire.
 Neq; enim diligenter audire satis est: verum, audiendi
 sine facto, statim ea sunt animo volutanda, quæ fuerunt
 à nobis audita: vt auditionis nostræ fructus constet,
 & sciamus, quid ex ea lectione profecerimus. Nā
 cum lotus aut detonsus in tonstrina fueris, ait Plutarchus,
 nonne soles in speculo te ipsum contemplari, vt
 videas an ex lotione pulchrior effectus sis? Cur non igitur
 idem in Gymnasio facis, vt postquam audieris, consideres,
 an ex lectione doctior euaseris? Cogita quid agant
 in ludo gladiatorio iuuenes: non enim tantum ad lanistarum
 ictus ac percussiones, castis punctis, & deubratis,
 accendunt, sed arrepto rudi illo gladio, cum ipsi eosdem
 illos ictus meditantur: alioqui vix nunquam digladiandi
 artem perdiscunt. Idem igitur tibi faciendū existima:
 vt non tantum præceptoris vocem attentè diligenterq;
 audias, sed ab ea statim liberum ipsum manu capias,
 & quæ doctè ac præclare dicta fuerint, in memoriam
 reuoces. Est enim admodum re fragilis & caduca,
 memoria, cui nunquam satis saluti oporteat. Nam illa
 etiam, quæ te rectissime tenueris, nisi frequenter
 meditando confirmes, excidit: memoria, atq; effluere
 plerunq; solent: quanto igitur illa facilius effluat,
 quæ semel tantum audieris, nisi tecum sepius repetas
 atq; animo voluas? Neque enim sine causa credas à
 sapientissimo Philosopho Platone pluribus in locis
 præceptum illud fuisse, vt Δις ἢ τρις τὸ καλόν,
 hoc est, bis & ter, quod pulchrum est, repetamus.
 Videat enim vir ille diuinus, nihil in bonis

diuturnum esse posse, nisi quod meditatione frequentissima familiare nobis & quasi domesticum reddiderimus. Nulla est enim in nobis scientia, nisi quae per habitum, (vt vocant Philosophi) hoc est, per diuturnam consuetudinem ita nobis infederit, vt non facile possit ab animo atq; à memoria nostra diuelli. Verum habitum ipsum sapientes docent, non ab vna tantum atq; altera, sed à plurimis atq; iisdem frequentatis actionibus gigni consuesisse. Quamobrem hoc primum eius adolescentis officium, qui doctrinarum amore captus est, esse statuo, vt quam diligentissime fieri potest, operam in audiendo consumat; & quaecunque memoratu digna audierit, ea vel scriptis mandet, vt, cum opus fuerit, inde petat; vel quod longè præstantius est, ita meditando memoria adfigat, vt nunquam amplius elabantur. Atq; hac prima est atq; præcipua proficiendi ratio. Sequitur altera, non minus quidem utilis & necessaria, sed longè maioris certè laboris atq; operis; vt scilicet quam plurima legamus. Neque enim si audire, quemadmodum ostendimus, multò sit utilissimum atq; necessarium, idèd solùm ad magnam eruditionem comparandam sufficit: sed longa etiam atq; varia lectioe opus est: cui tum commodè dare operam poterimus, cum ex longa audiendi consuetudine bonos intelligere per nos ipsos authores inceperimus. Qua in re potissimum ea, qua plurimum vbique commendatur, adhibenda est diligentia. Facile enim, nisi diligenter aduertamus, nos ipsa lectio decipit. Nam ferè fieri solet, vt ea frequenter in legendo per incuriam transeamus, quae

notata multò dignissima fuerant. Neque enim quotem-
 pore legimus, facile est, eodem temporis momento, ser-
 sum auctoris, subiectam materiam, argumentorum
 inuentionem, rerum & verborum collocationem, sen-
 tentiarum grauitatem, verborum exornationes, ex-
 empla, similitudines, ceteraq; eius generis dicendi li-
 mina diligenter aduertere. Quamobrem eorum consi-
 lium, qui precipere solent, vt egregios auctores nequa-
 quam semel euoluissè contenti simus, optimè esse vide-
 tur. Est enim in clarissimorū hominum scriptis id ad-
 mirabile, vt quantò frequentius ea legeris, tantò sem-
 per iucundiora tibi videantur, & in eis plura nota
 reperias. Itaq; cum ad aliquem, nunquam à nobis in-
 te a visum, Scriptorem aggredimur, eum primo quasi
 per transfennam totum percurrere nos iubent, aut si in
 plures distinctus libros fuerit, integrum primò librum
 legere, deinde, rursus ad initium regredientes, totum
 eius argumentum animo comprehendere, & quate-
 natione tractetur ab eo, sigillatim aduertere: vt, si quan-
 do nobis in eodem, aut simili materia genere versat
 opus fuerit, quam imitemur, paratam rationem habe-
 mus. Sed vt lectio nobis non vnā tantū vilitatem
 præbeat: interea dum legimus, paratum semper habe-
 re calamum, mirandum in modum vtile est: vt si forte
 aliquod in legendo dictum occurrat insigne, noua ali-
 qualocutio suaues exornatio, sententia grauis, illustra-
 amplificatio, notabilis historia, similitudo non vulgaris,
 præceptum egregium, atq; id genus cetera, accuratè
 sumè describantur, & ad communes quosdam locos, à
 nobis antea præparatos, tanquam ad muros seu fontes
 suos

suos reducantur: unde, cum opus fuerit, expromi facili-
 limè possint. Hac sanè consuetudine & aliàs semper v-
 si sunt, & hoc etiam tempore vtuntur eruditi viri: vt
 ex omni lectione genere semper aliqua decerpant,
 quæ ad eruditionem aliquo modo amplificandam per-
 tineant. Nam cui non est auditum Plinij Nouocomen-
 sis studium? qui tanto legendi & audiendi ardore fla-
 grabat, vt siue staret, siue sederet, siue domi esset, siue
 iter faceret, semper aliquid aut ipse legeret, aut alium
 legentem audiret: cuius etiam illud sapientissimum
 dictum celebratur: Omne perire tempus, quod studio
 non impertitur. Hic igitur cum multa scriptorum mil-
 lia, tam externorum, quam Romanorum perlegisset,
 nunquam tamen vllum legisse librum perhibetur, ex
 quo nõ aliquid notatu dignum exciperet: quippe qui
 si frequenter etiam dicere solebat: Nullum esse tam ma-
 lum librum, qui non aliqua ex parte utilis esse posset.
 Quod ante illum Plato, Aristoteles, Cicero, innumer-
 abilesq; alij sapientes viri censuerunt, qui fortunas su-
 as fere vniuersas coemendis libris profuderunt. Nam
 Plato, qui tenui admodum pecunia familiaris fuisse di-
 citur, tres Philolai Pythagorici libros decem millibus
 denariorum mercatus est: quod tamen ei precium do-
 nasse quidam amicum eius Dionem Syracusanum me-
 moria prodiderunt. Aristotelem quoq; tradunt, libros
 pauculos Speusippi Philosophi post mortem eius emisse
 talentis Atticis tribus, quæ summa sit aureorum nostro-
 rum mille & octingentorum. Cicero, modò librorum
 copiam habere possit, Crassum diuitijs superare, atque
 omnium vicos & prata se contemnere testatur. Atq;

Lib. 1.
 ad Attic.
 Epist. 4.

Lib. 1.
ad Attic.
Epist. 9.

alibi ad Atticum scribens, Bibliothecam, inquit, tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. Nam ego omnes meas vindemiola ad reseruo, ut illud subsidium senectuti parem. Tanta erat eius hominibus legendi cupiditas, ut nullam aliam maiorem voluptatem, nullum maius solatium existimarent. Itaque nullum idoneum, neque diurnum, neque nocturnum tempus intermittebant: quin etiam tum, cum alijs negotijs distraherentur, successiuas quasdam horas ceteris occupationibus subterfugari conabantur, ut interim aliquid legere atque notare possent: quod de Catone Maiore legimus, qui etiam in extrema senectute Graecis erudiri literis voluit: cuius egregia proles Inferior Cato tanta doctrina cupiditate flagrauit, ut ne in curia quidem, dum Senatus cogeretur, temperaret sibi, quod minus Graecos libros legeret. Sed nullus exemplorum finis esset, si singulorum ardens atque assiduum in legendo studium, eorum qui clarissimi fuerunt, commemorare velim. Quare quicumque gloriam eorum et dignitatem emulantur, etiam industriam et laborum rem imitari conuenit. Quamuis ego vobis, Auditor es, nequaquam author sum, ut ista etate iuuenili quoslibet auctores aggrediamini. Seruetur ad annos maturiores hac varia ratio. Euoluant scriptores omnes, quoniam iam elegantem et politam sibi stilum comparauerunt: hoc vestra etate non conuenit, non utile est, non est probandum: eligendi sunt vobis excellentiores, et in eius insistendum atque insudandum, ut Romanae linguae puritatem atque elegantiam, qua in paucis admodum auctoribus perspiciatur, in adolescentia

Val. Max.
lib. 8. c. 7.

percipiatis. Nam nisi atate ista vobis ornatam dicendi copiam acquiratis, postea (mibi credite) frustra laborabitis. Duos igitur vobis praeicipue Latinos scriptores, vos (inquam) qui dicendi rationem & artem oratoriam colitis, eligite, Casarem & Ciceronem, duos etiam Gracos, Isocratem & Demosthenem, quibus immoremmini, quas imbibatis, quorum singula verba notetis, quorum locutiones, figuras, dicendi formulas ediscatis, quos ita vobis familiares efficiatis, ut quicquid vel Latine, vel Gracè pronuncietis, quicquid literis mandetis, id semper aut Casarianum, aut Ciceronianum aliquod dicendi genus prae se ferat, aut Isocrate a myrothecia, aut Demosthenis lucernam redoleat. Nam hi vobis Latini atq; Graci scriptores, ad omne ferè locutionis genus satis vberem materiam suppeditabunt: neq; vlli vnquam omnino verba deerunt, cui sunt Casaris atq; Ciceronis familiaria scripta atq; domestica: neq; verò iucunditate aut grauitate carere poterit, cui benè notus Isocrates atq; Demosthenes fuerit. Sed hac ratio longa eget exercitatione, diuturno studio, diligenti atq; assidua lectione. Quid ergo? dicit aliquis; An alios tot actantos authores relinquemus & negligemus, ut his duobus tantum Latinis operã demus? Imò verò cum quis vestrum iudicio recto uti nouerit, & rerum atq; verborum delectum habere, nullū ab eo negligendum esse scriptorem censeo & eorum praesertim, qui vel Augusti Casaris atate fuerunt, vel eam praecesserunt: quoniam eo tempore Latinus adhuc sermo florebat. Itaque non tantum ab ijs, qui iam aliquid profecerunt, legi, sed etiam,

si fieri posset, edisci scriptores illos magnopere velim. Sed quia non eos omnes, in hac praesertim dicendi arte atque oratione, imitari possumus, duos illos, quos initio diximus, ut omnium praestantissimos, eligamus, quorum in dicendo vestigijs insistamus, quos è manibus nequam deponamus, quos ediscamus, quos nobis familiarissimos efficiamus: reliquos verò etiam omnes, quam fieri potest diligentissime, legamus: non tantum imitandi gratia, nisi si quid occurrat egregium, quantum ut solidam nobis eruditionem ex varia lectione comparemus. Nam (ut ingenuè fatear) si quis Caesarum tantum atque Ciceronem legeret, alios autem omnes optimarum artium scriptores contemneret: quales nonnullos agnosco: is certè nunquam inter eruditores numerari posset. Quamvis enim elegantem ac politam sibi fortasse dicendi facultatem pararet: tamen si qua diligentius aduertat, in eius oratione nulla vires, nulli nervi, nulla solida doctrina, nulla denique recòdita eruditio, sed verborum tantum ornatorum volubilitas, & inanis quidam cum iucunditate sonus perspicietur. Quod sane in Christophoro Longolio, quem vnum maxime Ciceronianum esse volunt, apertissime videre licet, qui non apes, è florum succis mel optimum atque suavissimum conscientes, sed puellas, è solis floribus corollas contexentes, imitatus fuisse videtur. Voluendum est igitur (ut Fabius ceter) omne scriptorum genus, sed optimis insistendum. Nam ex rerum cognitione recedat oportet & efflorescat oratio, quae non nisi per multorum authorum lectionem comparari potest. Ergo ab alijs scriptoribus doctrinam & eruditionem, à Cesare

Christoph
Longolius

veri

verò atq; Cicerone venustam eam, quam querimus, & exornatam dicendi rationem petamus. Tertia atque vltima studiosi iuuenis cura illa esse debet, vt posteaquam multa diligenter audierit, multa accurate lectuarit, magnumq; sibi verborum optimorum & sententiarum cumulum ex audiendi consuetudine, atq; ex varia lectione congesserit, tum demum omni cura atq; diligentia scribere aliquid incipiat, & ad vsum atq; exercitationem ea deducere labore, qua prius cognitione perceperit. Neq; enim eorum labor approbandus est, qui relictâ audiendi & legendi cura, nimis properè, atq; ideo intempestiue sese ad scribendū conferunt. Nam eos nequaquam solidos atq; integros, planeq; perfectos partus, sed inanes, (vt Plato vocat) à ventis, quasi vento conceptos dicas, emittere necesse est. Quam enim eruditionem in scribendo possunt illi promere, qui neq; ex auditu, neq; ex mutis (quod aiunt) magistris longo studio plurima notarint? Licet hoc tempore quorundam hominum, qui se doctos atq; eruditos existimarivolunt, scripta videre, tam inania, tam leuia, tã succi expertia, vt nihil aliud in eis, quàm verba reperias: non reconditiorē aliquem sensum, non antiquitatem, non doctrinam, non denique aliquid, quod à vulgari omnium cognitione abhorreat. Hi sunt (vt ait Horacius) versus inopes rerum, nugæq; canora.

Nam omnino sine rerum plurimarum scientia, verborum volubilitas inanis atq; irridenda est. Quid est enim (ait Cicero) tam furiosum, quàm verborum vel optimorum atq; ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia vel scientia. Comprehendenda est igitur

In Theat.

In Arte Poët.

Lib. 1. de Orat.

igitur prius multarum rerum scientia, & audiendo,
& legendo: tum demum eleganter & politè scribere
incipiemus. Vnde enim copiosa atq; elegans oratio
prouenire solet? Annon à sola sapientia? Nam, quod

Horat. in
Arte Poët.

Poëta Venusinus ait, omnino verissimum est.

Scribendi rectè, sapere est & principium & fons.

Rem tibi Socratica poterunt ostendere chartæ:

Verbaq; prouisa rem non inuita sequentur.

Quin etiam illud esse probabile fatetur orator, quod
Socrates dicere solebat, Omnes in eo, quod scirem,
satis esse eloquentes. Itaq; nemo sperare debet,
aliquid se magna laude dignum conscribere posse, nisi
prius multa didicerit. Sed hæc duo sunt ita inter se
coniuncta atq; conglutinata, vt neutrum sine altero
perfectum esse possit. Quemadmodum nullus diserte
loqui aut scribere potest, nisi cognitione ac sciëntia multa
comprehenderit: ita quamuis multa didicerit, auer-
erit, legerit, & non dicendo ac scribendo sese multum
ac diu exercuerit, nequaquam tamen ea, quæ vel opti-
mè nouit, politè eloqui poterit. Sed quantæ sit virtu-
tatis ad dicendi facultatem acquirendam, diuina
atq; accurata scriptio, nullus profectò melius atq; ex-
quisitius exprimere posset, quam Crassus ille vir elo-
quentia singulari, dicendiq; gloria præstantissimus, apud
Ciceronem his verbis expressit: Caput est autem
(inquit) quod, vt verè dicam, minimè facimus: Est enim
magni laboris, quem plerique fugimus, quam
plurimum scribere. Stylus, optimus & præstantissi-
mus dicendi effector ac magister est. Neque iniuria.
Nam si subitam & fortuitam orationem commen-

Cic. 1. de
Orat. 97.
a & b.

ratio & cogitatio facile vincit: hanc ipsam profecto
 assidua ac diligens scriptura superabit. Omnes enim
 sue artis sunt loci, siue ingenij cuiusdam atque pruden-
 tia, qui modo insunt in ea re, de qua scribimus, inqui-
 rentibus nobis, omniq; acie ingenij contemplantibus o-
 stendunt se & occurrunt, omnesq; sententia, verbaq;
 omnia, quae sunt cuiusq; generis, maximeq; illustra,
 sub acumen stili subeant & succedant necesse est: tum
 ipsa collocatio, conformatioq; verborum perficitur in
 scribendo, non poetico, sed quodam oratorio numero
 & modo. Hae sunt, quae clamores & admirationes in
 bonis oratoribus efficiunt: neq; ea cuiusquam, nisi diu
 multumq; scriptitavit, etiam si vehementissimè se in
 his subitis dictionibus exercuerit, consequetur. Et qui
 à scribendi consuetudine ad dicendum venit, hanc af-
 fert facultatem ut etiam subito si dicat, tamen illa,
 quae dicantur, similia scriptorum esse videantur. Atq;
 etiam, si quando in dicendo scriptum attulerit aliquid
 cum ab eo discesserit, reliqua similis oratio conseque-
 tur. Ut concitato nauigio, cum remiges inhibuerunt,
 retinet tamen ipsa nauis motum & cursum suum, in-
 termisso impetu, pulsusq; remorum: sic in oratione per-
 petua, cum scripta deficiunt, parem tamen obtinet
 oratio reliqua cursum scriptorum similitudine, & vi
 concitata. Quis est igitur vestrum, Iuuenes, qui
 cum ex his Crassi verbis intelligat, quanta assidue
 scribendi utilitas, non omni cura, studio, labore, o-
 pera, diligentia, sese ad plurimum scribendum con-
 ferat? Nam quamuis initio res admodum labo-
 riosa atq; ardua videatur, postea tamen consuetudi-
 ne fit

ne fit

ne fit quotidie facilior & planior. Sed illud inter scribendum obseruare diligentissimè oportet, vt Nō quicquid sub acumen styli subit ac succedit, admittatur: multa enim scribenti occurrunt, quæ vel leuia sunt, vel à re, de qua agitur, aliena: vel deniq; inculta, horrida, lepore omni spoliata: quæ reijcienda sunt omnia: tantumq; illa sunt admittenda, quæ causæ nostræ primò sint accommodata, deinde quæ cuiusq; generis dicendi luminibus distincta sunt. Habendus est enim rerum ac verborum delectus, vt rationes & argumenta, quibus causa nostra confirmetur, accuratè queramus & excogitemus, eorūq; ordine disponamus, vt nihil alienum à re proposita, nihil importunum atq; intempestiuum à nobis dici videatur: sed ita inter se omnia colligentur, vt vnum quoddam absolutum & elegans corpus, omnium membrorum apta compositione, & partium conuenientia constetur. Verba verò ipsa primò Latina sunt & polita, & antiquam illam Ciceroniani temporis maiestatem ac dignitatem præ se ferant; deinde splendida, consonantia, grauias, rebus deniq; ipsis accommodata: verborum compositio plena, & quodammodo retunda, vt aures ipsæ, clausularum numeros metretes, semper expleantur; ne aut nō compleatur verbis, quod propositum; aut redundet. Oratio tota dilucida. Nam (vt ait Aristoteles) prima virtus orationis, perspicuitas est, & quo quisq; fuerit excellentior, tantò etiam in dicendo facilior esse solet: quod aded licet apertissimis Casaris, Ciceronis & Virgilij exemplis agnosceret: qui cum omnium scriptorum præstantissimi atque excellentissimi sint, & habeantur, omnium etiam (vt per-

9. Rhet. 2.

spicuum est) facillimi atq; dilucidissimi sunt. Quamobrem eorum consuetudo, qui sermonis obscuritatem sectantur, & ea studiosè scribunt, quæ potius mirantur aut spernant homines, quam æquè intelligant, irridenda est. Est enim ideo nobis à natura data oratio, ut per eam animi sensa dicendi exprimamus: quo fit, ut quantum quis apertius & clariùs id efficit, is tantò etiam excellentius & loquatur & scribat. Sit ergo vestra, Iuvenes, oratio clara, aperta, dilucida, sed eo tamen studio atq; industria elaborata, ut omnes dicendi Veneres, omnes exornationes, omnia lenocinia complectatur. Illustris enim illa atq; suavis oratio, còcentu quodã atq; apta modulatione condita, crebrisq; figuris distincta, mirandū in modum audientium animos delectat. Eam autem quomodo, & quibus præceptis efficere possitis, ex arte, quam docebimus, Rhetoricæ percipietis: usum autem atq; experientiam in ipsius Ciceronis orationibus, quas interpretabimur, expressam videbitis. Quamobrem ut aliquando dicendi sinem faciam, & summam omnia colligam, optimam in adolescentia proficiendi rationem hanc esse statuimus, ut prima sit artium Professores attentissimè audiendi cura, sine qua nihil rectè percipi, nihil clarè intelligi potest, & quæ nos à magnis, quos alioqui subire opus esset, laboribus & obscuritatibus liberat. Altera, ut quam plurima legere atq; euoluere studeamus, variasq; disciplinas percipiamus, sine quibus nulla potest esse satis exornata atq; laudabilis oratio: & ut eos, quos imitari volumus, autores, nobis frequentilectione familiarissimos efficiamus. Tertia atq; vltima, ut multum atque

accuratè scribamus: quoniam neq̄ artes optima, neq̄ rerum cognitio ad eloquentiam sine scribendi assiduitate multum iuuant. Quid igitur superest, nisi ut rogem obtesterq̄. Iuuenes, per ipsas quas maxime colitis, venerandas atq̄ amabiles Musas, per exoptata vobis eloquentia pulchritudinem atq̄ claritatem, per ipsius humanitatis splendidissimum & maxime significandum nomen, sic ad hunc locum audiendi merita veniatis, ut vos modestissime gerentes, & silentium, quod istam atatem vestram maiorem in modum exornat, amplectentes, ex omni lectione utilitatem, liquid referre studeatis: deinde priuatum ita bonis doctoribus euoluatis, & scribendo stilum exerceatis, nullum omnino diem (quod aiunt) sine linea transeatis. Ita fiet ut apertas Musarum ianuas ingressi, facili promptiq̄ animo, ingenio, Musis ipsis fauentibus, eo splendore atq̄ dignitate ab ejs reuertamini, ut vos omnes, tam nostrates, quam exteranationes, tanquam eximios quosdam ac propè diuinos viros magnoperè suspiciant & admirentur.